

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *seis, seisè, seisena, sis tant, sis dies, sis en lo dau, sisavat, sisè, sisèn, sièn, sisena, assisenar, sisenar, sisenació, sisó, siseta, sistot, singlòt, siglot, sislot, xirlot, sistrons, sistra, sistó, seixanta, xixanta, xeix-, six-, sissanta, seixantè, -antena, seixantenar, seixantejar, seixantió, seixanti, sexagenari, sexagèsim, sexagèsima, sexagesimal, sext, sexta, sextant, sextantal, sextil, sesme, sesmer, sistern, sisternat, sisternó, senari, senal, senalera, senalet, sena, sis-cents, sis mil, seis-cents, siscentè, +siscentista, setze, fer setze, setzè, setzena, setzalar, sexdigitat, sexenni, sis-anys, sisem, sexennal, sextuplicar, sèxtuple, sextuplar, semestre, semestral, hexa-, hex-, hexil, hexilè, hexà, hexacord, hexadàctil, hexàedre, hexaèdric, hexàgon, hexagonal, hexagram, hexàmer, hexàmetre, hexandre, hexàpode, hexàpeda, hexàpter, hexasíllab, hexasperm, hexàtil, hexatetràedre, sesta, sestar, sistar, sista, sistador, sister, sestador, sestejar, sester, sesteret, sestret, assestar, assester, assesteret, assest, sest 'assest', assestador, sester 'mesura', sesterada, sesterons, sistersons, sest 'seti o seu natural d'una cosa', perdre el sest, tornar en sest, eixir de sest, ab tal sest, assestar 'fer punteria', sextant, senalet (n)*

SISA, ant 'impost que es cobrava sobre certes mercaderies (drap, queviures) llevant-ne una part de la seva mesura normal', pres del fr. ant. *assise* 'tribut que els sobirans imposaven al poble', derivat d'*asseoir* 'asentar, col·locar, posar', d'on es passà a 'ajust que es fa a una peça de vestir retallant-ne les vores' i a 'petita porció que es rebaixa fraudulentament de la quantitat destinada a una compra', i d'aquests sentits és derivat el verb modern *sisar*; la grafia *cisa, cisar*, adoptada modernament, és arbitrària i sense altre fonament que una etimologia infundada. □ 1.ª doc: fi del S. XIII, tant en l'acc. d'impost, com en el de 'mida del drap'.

Explicant els fets de 1281: «Pensà s --- de aplegar moneda: e per totes ses terres ell emprà sos vassalls que li ajudassen de moneda, per ço com ell entenia a fer tal viatge que seria creximent gran d'ell e de tots sos sotmeses ---; axí que metia *sises* o d'altres ajudes per tots sos regnes e terres, qui muntaven a tant que era una infinitat; e de tot eren pagats sos sotmeses», Muntaner (§ 41, Casac 1, 93 9 = Bof.). «Si ls venedors no s podien avenir del preu --- los maselets ['carnissers'] dejen aquels recebre e acuir, e pagar totes les messions qui s faran: qui per menar del loc hon seran tro a la vila de Perpenyà, qui per *cises* e per taules e laudes e altres messions», ordenament ross. de 1309: amb la nota d'Àlart. «qui doit être traduit par 'soit', ici et plus loin dans le passage qui par *cises*: *Sises*, impositions communales extraordinaires sur les objets de consommation, correspondant aux octrois actuels» (RLR VIII, 68)

No era, però, menys frequent, aplicar-ho a drap i teixits, com ho podem veure en un reglament de la confraria dels teixidors de Bna.: «que negun teixidor ni altre persona no gos texir, ne fer texir, algun drap en la dita ciutat que no haje compliment del compte de

què serà, e que haja a ésser del pes e *sisa* dessús dit» a 1387 (CoDoACA XL, 302).

La quantia de l'impost depenia naturalment de la quantia o grandària de la mercaderia: els dos aspectes ja van junts en la darrera cita. I d'aquí podia ja venir que el mot passés a designar pròpiament la grandària, acc. que ja s'havia desenrotllat en francès (potser conjuntament amb altres canals semàntics del verb *asseoir*), i que del fr. ant. va passar ja en el S. XIV, a l'àngl. *size* 'grandària'. També apareix en català, i ja a la fi del S. XIII, en els *Costums de Tortosa* i altres textos, sempre aplicada a drap. Per una banda sembla que el *drap de sisa* fos una mena de qualitat suficient per pagar sisa: «són tenguts los mercaders de tot drap de *sisa* travessat, e obligats, als drapers, que facen de longuea del major drap d'aquela matexa draperia, que sia venut ab aquels ensems» (ed. Ol., p. 412), acc que passà a Castella, on apareix amb el sentit de 'qualitat de drap': «farán su devisa / de xergas e sogas, también de otra *syssa* / ---» (J. A. de Baena, cf. *DECH v*, 263a15).

En altres casos, però, és evident l'accepció 'grandària': «aquesta és la *sisa* dels draps que s venen en Tortosa --- peça d'estamfort --- deu aver de lonc, 19 canes e mija; d'exalons e sentomers, 12 canes e mija; tot drap de Proïns o d'Ipre, 11 canes e mija; tot drap de Gant o de Doax, 12 canes; presset vermeyl, 15 canes e quarta --- berregans no han *cisa*, ne s venen a canes, mas de cap a coa» (ed. Ol., 413): en el primer passatge el sentit de 'grandària' és evident, però en l'aparició de més avall es veu, de nou, que van juntes aquesta acc. i la de dimensió, junt amb 'quantia imposable' (car dimensió hi és sempre, però es parla d'unes peces que «no han *sisa*»). De nou evident matís de dimensió, en les ordenacions de Valls, de 1314: «negun texidor de fustani no gos tenir negun pinte de fustani que sia pus estret de la *sisa* que dada hi és» (BABL XII, 206)

D'altra banda tenim molts altres testimonis del sign. d'impost, aplicat tant a teixits com a queviures: «Lur amistança / --- / sens oy, rancor, / gronyir, renyar, / no pot durar, / al més, un' hora / --- / ab qui s que sia, / la revessia / és lur camisa / sens pagar *sisa*, / ab quants pratiquen / ab tots repiquen», «fon prenyada / --- / del vi novell / --- / beure pres tema: / ple de verema / era lo trull / --- ella hi muntà: / --- / sens pagar *sisa*, / pens, ne begué / e romangué / lo cap ficat», JRoig (*Spill*, 9818, 6352). «Explicació de una qüestió necessària pera quietud de las conciençias dels habitants --- de Mallorca: y és si los drets, vectigals y *sisas* de est regne són justos y es deuen pagar, y obligan en el for de la conciençia», Cristòfol Fiol, a. 1691 (JMBover, *BiEscrBal*, I, 295). En fi el *D. Ag. i AlcM* citen entre altres docs. de les *sises* de les carns a Val. 1659, la *sisa* de la mercaderia Val 1542; i de *sises* pagades en afers de religió, en el *Confesional*, i en les *Trobes de la V Maria* de 1474.

En l'article SISA del DCEC vaig estudiar tant l'origen d'aquest mot i les seves accs. que, en bona part, podem acontentar-nos transcrivint-ne alguns paràgrafs.